

DOI 10.31865/2414-9292.23.2025.334081

УДК 378.035:34:[37.011.3-051:62/.64]

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Петро Шевцов

аспірант другого року навчання кафедри теорії і практики технологічної та
професійної освіти

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Дніпро, Україна,

ORCID ID 0009-0009-8536-0411

shewtsov.peter@i.ua

Анотація. У статті здійснено аналіз наявного теоретичного матеріалу стосовно сутності правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, яку розуміємо як інтегральне новоутворення особистості, багатоаспектне системне поняття, що становить сукупність системи знань про правові цінності на рівні уявлень і понять; обізнаності у галузі права, моральних норм суспільства, історії держави і права, законів існування правової держави тощо; спрямованості на вирішення правових ситуацій у професійній діяльності; розвиненої правової свідомості; наявності професійно-правових цінностей; готовності до правового виховання учнів та самореалізації в правовиховній діяльності. У результаті аналізу наукових розвідок в структурі виокремлено три взаємопов'язані компоненти: когнітивний, мотиваційний та процесуальний та відповідні критерії та показники: світоглядно-правовий: система правових знань на рівні понять та категорій; розвинена правова свідомість; професійні знання правовиховної роботи з учнями; мотиваційно-ціннісний: орієнтація на цінність права, правові переконання; потреба в дотримання прав та обов'язків; діяльнісно-рефлексивний: правова активність та прагнення до правового та професійного саморозвитку; саморефлексія правомірності правової поведінки; готовність до ціннісно-правової діяльності громадсько-педагогічного характеру та правового виховання учнів. Зроблено висновок, що наукова, теоретична та поведінкова готовність, моральна зрілість, правова активність професійна компетентність вчителя може об'єктивно виступати як основні якісно-інтеграційні критерії, які дозволяють спроектувати процес формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій та забезпечити підготовку учителя нової формації у правовому суспільстві.

Ключові слова: правова освіта; правова компетентність; правові знання; правова поведінка; правовиховна діяльність; учитель трудового навчання та технологій; структурні компоненти; професійна підготовка.

Постановка проблеми. В умовах посилення євроінтеграційних процесів модернізація системи правової освіти в нашій країні набуває особливої значущості. Основний акцент має бути зроблений на гармонізацію з єдиним європейським освітнім простором. Це передбачає вдосконалення структури і змісту правової освіти на основі компетентнісного підходу, оновлення існуючої

і розробку нової нормативної бази, а також реорганізацію освітніх установ. Не менш важливим напрямком є створення експериментальних центрів для тестування та впровадження ефективних педагогічних інновацій. Ключова мета таких перетворень - побудова сучасної системи національного виховання, соціалізації молоді та забезпечення їх доступного і безперервного навчання у правовій сфері протягом усього життя. Це потребує підвищення якості освіти з використанням інноваційно-інформаційних технологій, створення актуальної інформаційно-ресурсної бази та регулярного проведення національного моніторингу системи правової освіти (Заєць, 2020).

Інтеграція правової освіти на європейський рівень передбачає застосування новітніх педагогічних технологій і науково-методичних досягнень країн Євросоюзу. Одночасно зростає значимість правового виховання населення, спрямованого на підвищення рівня правової культури. Це включає ознайомлення громадян з основами держави і права, розуміння принципів законності, дотримання прав і свобод особистості, а також формування шанобливого ставлення до закону. Результатом такого підходу має стати відповідальне ставлення до своїх цивільних обов'язків, знання своїх прав і готовність дотримуватися їх на практиці. Для молоді вивчення основ права відкриває можливості для прийняття усвідомлених рішень у складних ситуаціях, сприяє розвитку почуття власної гідності, самоповаги та відповідальності за свої вчинки. Крім того, в умовах військової агресії одним із пріоритетних завдань стає переосмислення загальнолюдських цінностей, зміцнення усвідомлення важливості національної незалежності та розвитку держави на демократичних засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предметом уваги вчених були і є різні аспекти дослідження феномену правової освіти та правової компетентності. Закон і мораль, а також право, його ціннісні орієнтири, наука, мистецтво, освіта є найважливішими компонентами будь-якої цивілізації. Тому важливими завданнями суспільства є формування покоління, яке має поважати закони, яке спроможне використовувати юридичні знання не лише у своїй діяльності, але й вміти захистити їх у будь-якій ситуації, що зумовлює необхідність розвитку та підвищення правової компетентності особистості, створення цілісної і системної юридичної освіти. Саме стрімке та динамічне оновлення законодавства країни зумовлює необхідність особливої уваги до проблеми правової компетентності вчителів (Макарова, 2012). Так теоретичні засади правової підготовки фахівців досліджували (А. Абуталіпов, В. Безбородий, С. Болоніна, О. Болотова, Г. Васянович, В. Владимірова,

М. Городиський, Д. Грубіч, А. Губа, І. Дарманська, В. Живцов, І. Зеленко, Я. Кічук, Д. Коваленко, А. Кунжись, Л. Мацук, О. Менюк, А. Морозов, В. Одарій, В. Олійник, М. Подберезський, І. Романова, М. Рябенко, О. Саломаткін, Н. Саприкіна, С. Сливка, А. Стаканков, В. Темченко, Н. Ткачова, С. Тугуз, М. Штангрет та ін.), особливості правовідносин в освітній сфері, визначення правових засад освітнього законодавства (В. Боняк, К. Богомаз, Р. Валеєв, Т. Владикіна, Г. Дорохова, К. Романенко, Г. Сапаргалієв, В. Сирих, О. Шеломовська, В. Шкатулла та ін.).

Сьогодні молодим фахівцям необхідно не лише вдосконалити свої компетентності та відповідні якості, але бути психологічно готовими до такого типу професійної діяльності, що передбачає принципово нову систему цінностей, основою якої є юридична освіченість та сформована правова компетентність, яка, насамперед, передбачає наявність правових знань та виконання соціальних норм та правил поведінки, які створені або уповноважені державою, відповідно до її повноважень, прав та зобов'язань (Кумков, 2014). Педагогічні заклади вищої освіти, які готують фахівців до професійної діяльності, мають допомогти майбутнім учителям не лише отримати необхідні знання, вміння та навички, а й розвинути їхню правосвідомість, сформувати правову культуру поведінки, позицію громадянськості, а також підготувати їх до правильного користування громадянськими правами та виконання своїх обов'язків у суспільному житті держави (Городинський, 1998). Для цього, як зазначає О. Іваній, необхідні правове виховання та правова освіта щодо оволодіння ними комплексом навчально-виховних, організаційних, масових та індивідуальних заходів, спрямованих на формування та розвиток правосвідомості та правової культури підростаючого покоління на основі існуючого законодавства (Іваній, 2012).

Аналізуючи взаємозв'язок процесу формування правової компетентності майбутнього учителя з правовим виховання особистості, М. Клочкова визначає правову компетентність як всебічну характеристику соціальних дій, за яких знання, навички, цінності, особисте ставлення та методи поведінки проявляються в єдності. Це може бути визначено як поєднання готовності та особистого ставлення, які визначають для людини можливість та бажання поєднувати їх соціальну поведінку з правими вимогами та іншими нормами, що діють у суспільстві (Клочкова, 2011).

У контексті професійної компетентності розглядає правову компетентність Т. Ціпан, зокрема визначаючи її як єдність моральних та юридичних знань, що відображає юридичну реальність, від носіння людини до

юридичних явищ та на основі цього її юридичної поведінки. Ця компетентність є всебічною характеристикою соціальних дій, в яких знання, вміння, цінності, особисте ставлення та методи поведінки проявляються в єдності (Ціпан, 2016). Саме правова компетентність спеціаліста, як і будь-якого громадянина, зазначає Я. Кічук, передбачає інтеграцію знань та виконання ним соціальних норм і правил поведінки людей, які встановлюються або санкціонуються державою, природно відповідно до її повноважень, прав і обов'язків (Кічук, 2008).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті обґрунтування змісту і структурних компонентів правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Результати дослідження. Дослідження будь-якого об'єкта, процесу чи явища потребує обґрунтування його структури та змісту. Науковці, зокрема А. Лякішева (2021), наголошують, що структура у галузі правової компетентності становить упорядкованість зовнішніх і внутрішніх, тривалих і стійких взаємозв'язків між його окремими компонентами, які забезпечують стійкість і цілісність розуміння об'єкта дослідження (Лякішева, 2021). В. Пугач (2020), досліджуючи проблему формування правової компетентності менеджерів охорони здоров'я у процесі фахової підготовки, розкриває та її характеристики, зокрема як от: знання про значення, основні сфери та механізми юридичного регулювання суспільного життя; здатність розрізняти юридичні аспекти виникнення життєвих ситуацій та визначати доцільність їх вирішення юридичними засобами; готовність проаналізувати поточну юридичну ситуацію з різних позицій та врахувати змагальні процедури; визначення мінімум юридичної інформації, достатньої для вирішення проблеми; здатність бачити правові наслідки виконаних рішень та дій; готовність та здатність використовувати механізми та засоби юридичної вирішення правових проблем (Пугач, 2020). Тож правова компетентність вчителя, як показник його правової освіти, визначається рівнем його юридичної обізнаності та юридичної діяльності, що включається до відносин громадського та цивільного права (Заєць, 2020).

Правова компетентність майбутніх учителів трудового навчання та технологій має своє особливості, вона обумовлена рівнем їх правосвідомості, правової активності і ступенем участі в суспільних та цивільно-правових відносинах. В основу правової компетентності закладаються наступні ключові аспекти: знання значення права, розуміння його ролі в регулюванні суспільного життя, а також володіння механізмами і принципами юридичного регулювання. Правова компетентність передбачає здатність ідентифікувати правові аспекти

життєвих ситуацій, обґрунтовано приймати рішення про доцільність їх вирішення засобами права, а також готовність до багатостороннього аналізу юридичних ситуацій з урахуванням норм змагальних процедур. Крім того, вона включає вміння мінімізувати невизначеність за рахунок визначення ключової юридичної інформації, оцінювати довгострокові правові наслідки прийнятих рішень і дій, а також використовувати правові інструменти для вирішення проблем, що виникають.

У результаті аналізу наукових розвідок в структурі виокремлено три взаємопов'язані компоненти: *когнітивний, мотиваційний та процесуальний*. Розглянемо кожний з цих компонентів.

Когнітивний компонент у структурі правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій характеризує в особистості насамперед рівень її праворозуміння. Праворозуміння полягає у науковому та системному формуванні правових знань, цілісному сприйнятті їх у складі правової культури українського суспільства, широкому розумінні культурно-історичного значення права як культурної цінності (Рябовол, 2022). Гнучкий та творчий характер праворозуміння зумовлює здатність педагога до актуалізації та адекватного застосування набутих знань у різних ситуаціях діяльності та у професійній сфері. Але цим вимоги до когнітивного компоненту правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій не обмежуються. Він має відбивати вже досягнутий рівень розвитку знань, тенденцію їхнього осмислення (Дудаш, 2007). Когнітивний компонент в структурі правової компетентності спрямований на збагачення майбутніх учителів трудового навчання та технологій знаннями та уявленнями про право в цілому та його різні галузі, структурні компоненти, їх особливості.

Формування правової компетентності вимагає наявності спеціалізованих знань. Це, зокрема, глибоке розуміння положень Конституції України, міжнародних документів з прав людини, українського законодавства про права громадян і дітей, а також знання базових правових термінів і категорій. Відповідно, вчитель з розвиненою правовою компетентністю повинен володіти знаннями, які дозволяють йому ефективно орієнтуватися в правовому полі. Він повинен бути здатний вибрати адекватну модель поведінки в будь-яких правових ситуаціях - як типових, так і нестандартних. Спираючись на принципи єдності прав і обов'язків, педагог зобов'язаний враховувати законність своїх дій, демонструвати повагу до прав і свобод оточуючих, а також неухильно дотримуватися вимог законодавства.

Таким чином, професійна діяльність вчителя повинна відповідати принципам законослухняності, поваги до закону та орієнтації на дотримання

прав походження інших суб'єктів освітнього процесу (Лякишева, 2017).

Правові знання як елемент правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій виступають як: важливий елемент, що забезпечує соціально-активну поведінку людини у правових ситуаціях, найбільш повне використання демократичних права і свободи, сумлінне виконання юридичних обов'язків; дієвий інструмент реалізації творчої ролі права, сприяє втіленню його розпоряджень у практичні відносини та вчинки людей; передумова виховання глибокої поваги до закону, формуванню розвиненого правового мислення, здатності компетентно судити про всі процеси, явища правової сфери життя, ефективної боротьби засобами права за утвердження в суспільному житті соціальної справедливості (Коваль, 2020).

Когнітивному компоненту правової компетентності відповідає *світоглядно-правовий критерій*, який оцінює загально-світоглядний рівень майбутнього учителя, його ерудицію, обізнаність в галузі професійного використання правових норм і законів, глибину, обсяг і систему правових знань. *Показниками* сформованості правової компетентності майбутніх вчителів технологій за світоглядно-правовим критерієм є: система правових знань на рівні понять та категорій; розвинена правова свідомість; професійні знання правовиховної роботи з учнями.

Мотиваційний компонент правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій зумовлює спрямовує професійно-правову діяльності вчителя, визначаючи мотиви і цінності, та характеризує морально-правові установки особистості. За виникнення будь-якої правової ситуації вчитель має оцінити цю подію, поставити завдання, знайти та прийняти певне рішення щодо його виконання. Тому мотиваційний компонент розглядається як підґрунтя, на якому відбувається цільове утворення ставлення особистості майбутнього вчителя до закону. Функція мотиваційного компонента набуває домінуючого значення, оскільки стимулює інтерес до закону і надає майбутнім фахівцям можливість опанувати наукові та теоретичні основи управління педагогічними системами, психологічними та педагогічними механізмами для його впровадження, а також позитивно пливає на формування особистих якостей майбутніх фахівців.

Мотивація до розуміння права як цінності є одним з визначальних елементів формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Аксіологічна складова цього компонента розкриває правову компетентність як сукупність значень і смислів, створених людиною протягом століть, що пов'язано з розумінням семантичних цінностей філософії

права, культури та освіти, що і зумовлює правові відношення, орієнтації на юридичну цінність, визначає орієнтації правової діяльності особистості. Мотиваційний компонент юридичної культури вчителя професійної освіти забезпечує формування позитивного ставлення вчителів до правої, юридичної культури та процесу її формування, сучасного рівня морального та юридичного мислення (юридична обізнаність), що характеризується адекватне сприйняття та оцінка юридичних явищ у суспільстві. Звідси визначення місця вчителя в соціально-похідному контексті як ретранслятора певної юридичної культури (Муж, 2017).

Мотиваційному компоненту правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій відповідає *мотиваційно-ціннісний критерій*, що зумовлює правову спрямованість діяльності вчителя, визначає мотиви і цінності, що переважають у студентів технологічних факультетів, характеризує морально-правові установки особистості. *Показниками* сформованості правової компетентності майбутніх вчителів трудового навчання технологій за мотиваційно-ціннісним критерієм є: орієнтація на цінність права, правові переконання; потреба в дотримання прав та обов'язків.

Процесуальний компонент правової компетентності вчителя професійної підготовки передбачає формування юридичної грамотності та здатність до ефективного використання юридичних знань та цінностей у конкретних ситуаціях; здатність діяти на певному рівні для управління юридичною термінологією, інтерпретувати законодавчі дії, створювати юридичний навчальний простір, будувати педагогічну взаємодію на юридичні принципи паритету. Компонент нормативно-правової грамотності в сукупності знань включає освоєння різних галузей права: конституційного, адміністративного, цивільного, трудового, сімейного, господарського, кримінального та освітнього. Крім того, вона передбачає знання основ права у професійній діяльності – включаючи права та обов'язки працівників сфери освіти, а також механізмів забезпечення цих норм (Радкевич, 2020). Для сучасного педагога характерне переконання в необхідності суворого дотримання законодавчих норм і поваги прав учнів та інших суб'єктів освітнього середовища. Більш того, прихильність цим цінностям повинна підкріплюватися відповідальністю за дотримання правового порядку і захист благополуччя вихованців.

Правова компетентність тісно пов'язана зі ставленням вчителя до права як до найважливішої соціальної цінності. Вона включає не тільки повагу до закону, а й орієнтацію на законослухняну поведінку і усвідомлений захист своїх прав у разі їх порушення (Пугач, 2020). Поведінкова складова правової компетентності

виражається в професійних діях педагога при виконанні своїх обов'язків, дотриманні встановлених заборон і використанні юридичних інструментів для захисту своїх законних інтересів. Розвиток цієї складової має на увазі наявність навичок аналізу конкретних ситуацій і прийняття збалансованих рішень в умовах професійної педагогічної діяльності (Кошук, 2019).

Формування правової компетентності майбутніх педагогів пов'язане із завданням виховання громадянина, який усвідомлює важливість законослухняної поведінки і володіє активною громадянською позицією.

Правова поведінка – це поведінка суб'єкта, яка збігається з вимогами закону, який відповідає юридичним нормам, що не суперечить нормам права, не забороненим законодавством, що вимагається юридичною нормою. Правомірна поведінка являє собою дії, що відповідають вимогам правових норм. Воно виступає різновидом соціальної поведінки і є ключовим фактором у забезпеченні законності, правопорядку, захисту прав і свобод громадян, а також у формуванні правової держави. Соціальний аспект правомірної поведінки включає такі якості, як позитивна спрямованість, свідомість, добровільність, орієнтація на задоволення суспільних і особистих інтересів, соціальна значимість. Воно проявляється зовні у вигляді дій або бездіяльності, супроводжується суспільним схваленням або відповідає нормам допустимості з урахуванням інтересів суспільства. Як зазначає П. Рабінович (2005), одним з обов'язкових характеристик правомірної поведінки є її усвідомленість і підконтрольність волі. Ці якості окреслюють межі тих соціальних дій, які повинні перебувати у сфері правового регулювання, здатні сприймати регулятивний вплив правових норм і знаходяться під їх контролем (Рабінович, 2005; с. 46).

Правова компетентність повинна регулювати поведінку людей у юридичній сфері, зосереджуючись на законослухняній поведінці. Однак, за поведінкою людини, лише зовнішньо законним за своєю суттю, не завжди можна судити про рівень її правової компетентності. Для визначення цього рівня важлива не тільки сама поведінка, але й її соціально-психологічний інтелектуальний аспект, оскільки те саме у зовнішньому прояві диктується різними інтересами та цілями особистості.

Сучасні демократичні процеси відкривають можливості для реальної участі громадян у розробці законодавства. Це вимагає готовності критично аналізувати прийняті закони, а також брати на себе відповідальність за якість нормативних рішень. У той же час важливо розрізняти конструктивну критику від проявів правового нігілізму, який виражається в знеціненні інституту права і законності. Подолання цього явища є критичною умовою становлення України

як правової держави. Повага до закону виступає ключовим фактором побудови справедливого суспільства. Отже, одним із першочергових завдань стає мінімізація проявів правового нігілізму за допомогою ефективної правової освіти, здатної прищепити розуміння значущості права як основи соціального порядку (Галушак, 2018; Коваленко, 2013)

Процесуальному компоненту правової компетентності відповідає *діяльнісно-рефлексивний критерій*, який визначає правову поведінку та громадянську активність особистості, виражає прагнення майбутнього педагога до правової самоосвіти і саморозвитку, забезпечує готовність до правового виховання учнів. Показниками сформованості правової компетентності майбутніх вчителів технологій за діяльнісно-рефлексивним критерієм є: правова активність та прагнення до правового та професійного саморозвитку; саморефлексія правомірності правової поведінки; готовність до ціннісно-правової діяльності громадсько-педагогічного характеру та правового виховання учнів.

На підставі узагальнення вищезазначеного, правову компетентність майбутніх учителів трудового навчання та технологій визначаємо як *інтегральне новоутворення особистості, багатоаспектне системне поняття, що становить сукупність системи знань про правові цінності на рівні уявлень і понять; обізнаності у галузі права, моральних норм суспільства, історії держави і права, законів існування правової держави тощо; спрямованості на вирішення правових ситуацій у професійній діяльності; розвиненої правової свідомості; наявності професійно-правових цінностей; готовності до правового виховання учнів та самореалізації в правовиховній діяльності.*

Висновки. Таким чином, вивчення сутності та змісту правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій дало можливість визначити її структурні компоненти, кожен із яких мав свої критерії та показники, виходячи з розуміння її як системного інтегративного явища, Сукупність критеріальних ознак правової компетентності складає: сформованість знань про правові цінності на рівні уявлень і понять; обізнаність у галузі права, моральних норм суспільства, історії держави і права, законів існування правової держави тощо; спрямованість на вирішення правових ситуацій розвинена правова свідомість; професійно-правових цінностей; готовність до правового виховання учнів та самореалізація в правовиховній діяльності. Світоглядно-правовий критерій оцінює загально-світоглядний рівень майбутнього педагога, його ерудицію, обізнаність в галузі професійного використання правових норм і законів, глибину, обсяг і систему правових знань.

Показниками сформованості правової компетентності майбутніх вчителів технологій за світоглядно-правовим критерієм є: система правових знань на рівні понять та категорій; розвинена правова свідомість; професійні знання правовиховної роботи з учнями. Мотиваційно-ціннісний критерій зумовлює правову спрямованість діяльності вчителя, визначає мотиви і цінності, що переважають у студентів технологічних факультетів, характеризує морально-правові установки особистості. Показниками сформованості правової компетентності майбутніх вчителів трудового навчання технологій за мотиваційно-ціннісним критерієм є: орієнтація на цінність права, правові переконання; потреба в дотримання прав та обов'язків. Діяльнісно-рефлексивний критерій визначає правову поведінку та громадянську активність особистості, виражає прагнення майбутнього педагога до правової самоосвіти і саморозвитку, забезпечує готовність до правового виховання учнів. Показниками сформованості правової компетентності майбутніх вчителів технологій за діяльнісно-рефлексивним критерієм є: правова активність та прагнення до правового та професійного саморозвитку; саморефлексія правомірності правової поведінки; готовність до ціннісно-правової діяльності громадсько-педагогічного характеру та правового виховання учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заєць, А. С. (2020). Правова освіта як структурний компонент освіти в Україні. URL: <https://goo.su/ydavU>
2. Макарова, О. (2012). Правові основи регулювання правової освіти в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*, 3, 83–89.
3. Кумков, Д. (2014). Розвиток правової освіти сучасної України: історико-правовий аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право*, Вип. 26, 203–209.
4. Городинський, М. І. (1998). Педагогічні умови забезпечення змісту правової освіти майбутнього вчителя : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01 Харків.
5. Іваній, О. М. (2013). Формування правової компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2013/visnuk_25.pdf
6. Клочкова, Д. М. (2011). Взаємозв'язок формування правової компетентності майбутнього вчителя з правовим вихованням особистості. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, № 12(223), 168–174
7. Ціпан, Т. С. (2016). Професійна компетентність сучасного вчителя. *Інноватика у вихованні*, № 3, 174–184.
8. Кічук, Я. В. (2008). Правова компетентність майбутнього фахівця – пріоритетне завдання громадянської освіти у вищій школі. *Вісник Львів. ун-ту*, Вип. 23, 141–147.
9. Лякішева, А. В. (2021). Розгляд правової компетентності майбутніх соціальних педагогів у наукових дослідженнях URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23573/Lyakusheva.pdf?sequence=1>
10. Пугач, В. М. (2020). Формування правової компетентності майбутніх менеджерів охорони здоров'я у процесі фахової підготовки (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Вінниця.

11. Рябовол, Л. (2022). Праворозуміння як наукова проблема: деякі тенденції сучасного етапу дослідження.
12. Дудаш, Т. (2007). Праворозуміння: антропологічна сутність. *Антропология права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи* : статті учасників Другого всеукраїнського «круглого столу» (Львів, 1-2 грудня 2006 р.). Львів : Край, с. 131–144.
13. Коваль, Д. (2020). Необхідні і достатні правові знання майбутнього вчителя історії і правознавства. *Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, Вип. 2(4), 67–71.
14. Муж, В. В. (2017). Правова свідомість як мотив правомірної поведінки <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2264/vnulpurn201582446.pdf>
15. Рабінович, П. М. (2005). Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб.. Вид. 8-ме, стереотипне. Харків: Консул.
16. Галушак, І. Є. (2018). Теорія і технології формування правової компетентності майбутніх економістів в умовах неперервної університетської освіти (дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04). Ізмаїл.
17. Коваленко, Д. В. (2013). Професійно-правова компетентність інженера-педагога як мета професійно-правової підготовки майбутнього фахівця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 33, 194–202.

THE ESSENCE AND STRUCTURAL COMPONENTS OF LEGAL COMPETENCE FUTURE TEACHERS OF WORK TRAINING AND TECHNOLOGY

Petro Shevtsov

PhD student of the second year of study of the Department of Theory and Practice of
Technological and Vocational Education

SHEI “Donbas State Pedagogical University”

Dnipro, Ukraine,

ORCID ID 0009-0009-8536-0411

shewtsov.peter@i.ua

Abstract. The article analyzes the existing theoretical material regarding the essence of legal competence of future teachers of labor training and technologies, which we mean as an integral neoplasm of personality, a multidimensional systemic concept, which is a set of knowledge of legal values at the level of ideas and concepts; awareness of law, moral norms of society, history of state and law, laws of existence of the rule of law, etc.; focus on solving legal situations in professional activity; developed legal consciousness; availability of professional legal values; readiness for legal education of students and self-realization in legal activity.

As a result of the analysis of scientific intelligence in the structure, three interrelated components are distinguished: cognitive, motivational and procedural and corresponding criteria and indicators: worldview: a system of legal knowledge at the level of concepts and categories; developed legal consciousness; professional knowledge of legal work with students; motivational-value: orientation to the value of law, legal beliefs; the need to respect the rights and obligations; activity-reflexive: legal activity and desire for legal and professional self-development; self-reflection of legal behavior; readiness for value-legal activity of social and pedagogical nature and legal education of students. It is concluded that scientific, theoretical and behavioral readiness, moral maturity, legal activity Professional competence of the teacher can objectively act as the main qualitative and integration criteria that allow to design the process of forming the legal competence of future teachers

of work training and technologies.

Keywords: legal education; legal competence; legal knowledge; legal behavior; legal activity; teacher of labor training and technologies; structural components; professional training.

REFERENCES

1. Zaiets, A. S. (2020). Pravova osvita yak strukturnyi komponent osvity v Ukraini [Legal education as a structural component of education in Ukraine]. URL: <https://goo.su/ydavU> [in Ukrainian].
2. Makarova, O. (2012). Pravovi osnovy rehuliuвання pravovoi osvity v Ukraini [Legal bases of regulation of legal education in Ukraine]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*, 3, 83–89. [in Ukrainian].
3. Kumkov, D. (2014). Rozvytok pravovoi osvity suchasnoi Ukrainy: istoryko-pravovyi aspekt [Development of legal education of modern Ukraine: historical and legal aspect]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 18 : Ekonomika i pravo*, 26, 203–209. [in Ukrainian].
4. Horodynskyi, M. I. (1998). Pedagogichni umovy zabezpechennia zmistu pravovoi osvity maibutnoho vchytelia [Pedagogical conditions ensuring the content of legal education of the future teacher] : avtoref. dys. kand. ped. nauk : 13.00.01 Kharkiv. [in Ukrainian].
5. Ivani, O. M. (2013). Formuvannya pravovoi kompetentnosti maibutnikh uchiteliv u protsesi profesiinoi pidgotovki [Formation of legal competence of future teachers in the process of professional training] https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2013/visnuk_25.pdf [in Ukrainian].
6. Klochkova, D. M. (2011). Vzaiemozviazok formuvannya pravovoi kompetentnosti maibutnoho vchytelya z pravovim vikhovanniam osobistosti [The relationship between the formation of legal competence a future teacher with legal personality education]. *Visnik Luganskogo natsionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka*, 12(223), 168–174 [in Ukrainian].
7. Tsipan, T. S. (2016). Profesiina kompetentnist suchasnogo vchytelya [Professional competence of a modern teacher] *Innovatika u vikhovanni*, 3, 174–184. [in Ukrainian].
8. Kichuk, Ya. V. (2008)/ Pravova kompetentnist maibutnogo fakhivtsya –prioritetne zavdannia gromadyanskoї osvity u vishchii shkoli [Legal competence of the future specialist is a priority task of civic education in higher education]. *Visnik Lviv. un-tu*, 23, 141–147 [in Ukrainian].
9. Lyakisheva, A. V. (2021). Rozglyad pravovoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pedagogiv u naukovykh doslidzhenniyakh [Consideration of the legal competence of future social pedagogues in scientific research] URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23573/Lyakusheva.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
10. Pugach, V. M. (2020). Formuvannya pravovoi kompetentnosti maibutnikh menedzheriv okhoroni zdorov'ya u protsesi fakhovoi pidgotovki [Formation of legal competence of future health managers in the process of professional training] (dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.04). Vinnitsya [in Ukrainian].
11. Riabovol, L. (2022). Pravorozuminnia yak naukova problema: deiaki tendentsii suchasnoho etapu doslidzhennia [Legalization as a scientific problem: some trends of the current stage of research]. [in Ukrainian].
12. Dudash, T. (2007). Pravorozuminnia: antropologichna sutnist [Legal understanding: anthropological essence] *Antropologhiia prava: filosofskiy ta yurydychniy vymiry (stan, problemy, perspektyvy : statyi uchastykiv Druhoho vseukrainskoho "kruhloho stolu" (Lviv, 1-2 hrudnia 2006 r.)*. Lviv : Krai, p. 131–144. [in Ukrainian].
13. Koval, D. (2020). Neobkhidni i dostatni pravovi znannia maibutnoho vchytelia istorii i pravoznavstva [Sufficient legal knowledge of the future teacher of history and jurisprudence]. *Zbirnyk naukovykh prats Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly*, 2(4), 67–71. [in

Ukrainian].

14. Muzh, V. V. (2017). Pravova svidomist yak motiv pravomirnoi povedinky [Legal consciousness as a motive of legitimate behavior] <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2264/vnulpurn201582446.pdf>

15. Rabinovych, P. M. (2005). Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy [Fundamentals of general theory of law and state]. 8th ed. Kharkiv: Konsul. [in Ukrainian].

16. Galushchak, I. Ye. (2018). Teoriya i tekhnologii formuvannya pravovoi kompetentnosti maibutnikh yekonomistiv v umovakh neperervnoi universitetskoї osviti [Theory and technologies of future economists legal competence forming in continuous university education] (dis. ...d-ra ped. nauk: 13.00.04). Izmail [in Ukrainian].

17. Kovalenko, D. V. (2013). Profesiino-pravova kompetentnist inzhenera-pedagoga yak meta profesiino-pravovoi pidgotovki maibutnogo fakhivtsya [Professional and legal competence of an engineer-pedagogue as a goal of professional and legal training of a future specialist]. *Pedagogika formuvannya tvorchoї osobistosti u vishchii i zagalnoosvitnii shkolakh*, № 33, 194–202 [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції
16.03.2025 р.